

Et spørgsmål om KVALITET – pædagogisk KVALITET ?

Refleksioner i forbindelse med et udviklingsprojekt

Denne artikel skal ses som et bidrag til en pædagogisk kvalitetsdebat på daginstitutionsområdet. Artiklen præsenterer resultater fra et udviklingsprojekt 2006/2007 og diskuterer evalueringsværktøjet ECERS, der synliggør kvalitet på en særlig måde. Artiklen diskuterer forskellige mulige måder at arbejde med ECERS på og forholder sig til problemstillinger konkret og praksisnært.

Nationalt Videncenter for Evaluering i praksis, CEPRA, University College Nordjylland, gennemførte i perioden 2006/2007 et udviklingsprojekt med fokus på kvalitet og evaluering i dagtilbud. Anledningen var naturligvis ændringer i serviceloven med indførslen af læreplaner. Udviklingsarbejdet blev gennemført i et samarbejde med et forskerteam fra Göteborg Universitet og to institutioner. Forskerne Sonja Sheridan og Ingrid Pramling har i flere år arbejdet med kvalitetsvurderinger af det pædagogiske arbejde i daginstitutioner og har interesseret sig for metoder og naturligvis selve det pædagogiske arbejde. I den forbindelse blev udviklingsarbejdet vitaliseret og konkretiseret ved afprøvning og videreudvikling af ECERS (Pramling og Sheridan 2002), som er et internationalt forskningsbaseret evalueringsværktøj for kvalitetsmåling af den pædagogiske virksomhed i daginstitutioner.

Evalueringsmetoden er udviklet allerede i 1980 af Thelma Harms og Richard Cliffords og benyttes i en redigeret form internationalt og i Sverige i dag. Lektor Sonja Sheridan har udviklet og tilført metoden et nutidigt syn på pædagogisk kvalitet. Metoden tager udgangspunkt i et menneskesyn, hvor børn tilskyndes til selvstændighed og selvhjulpenshed, og hvor voksne er nærværende og opmærksomme. Voksne griber ind ved behov uden at kontrollere børns adfærd, og krea-

tivitet og tolerance påskønnes. Forhold som professionel refleksion og planlægning anses som grundlaget for udvikling af pædagogisk kvalitet.

Kvalitetsforståelse

Kvalitetsforståelsen i ECERS kan kort beskrives ved hjælp af fire dimensioner i det pædagogiske arbejde. ECERS vil med sine spørgsmål opført i kategorier komme omkring de fire dimensioner:

- **Struktur** Pædagogens håndtering og anvendelse af strukturelle faktorer
- **Holdning** Pædagogens "stil i læringsituationer", hvor der er indlejret et demokratisk/udviklingsorienteret læringsperspektiv
- **Proces** Fokus på barnets læreproces som interaktion
- **Interaktion** Mødet mellem børn og voksne i form af en gensidig anerkendelse.

I den svenske udgave af ECERS er der beskrevet syv kategorier som dækkende for den pædagogiske praksis. Det er omsorgsrutiner, inventar, sprogudvikling, motorisk aktivitet, skabende aktivitet, social udvikling og pædagogens arbejdsvilkår. Hvert område beskrives ud fra forskellige underkategorier fra den utilstrækkelige til den udmærkede praksis med konkrete

Gitte Larsen
Pædagogisk konsulent,
CEPRA, UCN.

Elisabeth Andersen
Pædagogisk konsulent,
CEPRA, UCN.

evalueringskriterier, som afspejler kvalitetsniveauer i forhold til en score fra 1 – 7. Udviklingsarbejdet i samarbejde med institutionerne viste et behov for yderligere revision af det oprindelige program. Læreplanerne i Danmark har et tema om "Udsatte børn" samt "Natur og naturfænomener", hvilket er blevet tilføjet de oprindelige kategorier.

I praksis

Her et eksempel på én af underkategorierne: Ankomst og afhentning.

Underkategorien hører til under hovedkategorien 'omsorgsrutiner' (Andersen og Skytte 2007)

I ECERS er forståelsen af læringsmiljøet bred. Som det fremgår af eksemplet scorer man højest, når der kan iagttages resultater af planlægning, gensidighed i relationer, interaktion og en læringsorienteret optik på situationen. ECERS som evalueringsværktøj synliggør mange faktorer, der tilsammen kan understøtte læringsmiljøet i en børnehave.

To mulige procesforløb i arbejdet med ECERS

Følgende beskriver to forskellige procesforløb i det konkrete arbejde med ECERS, som tilsammen og hver for sig kan antages at støtte op om udvikling af den

pædagogiske kvalitet. De forskellige processer med ECERS som redskab til kvalitetsmåling vurderer læringsmiljøet og inddrager både teoretiske perspektiver, kontekstuelle og organisatoriske rammer, praktiske problemstillinger, etiske/ moralske aspekter og mulighed for at tage henholdsvis børnenes og forældrenes perspektiv.

Den ene proces har en tilgang, hvor hver enkelt daginstitution i X-købing finder frem til en fælles score ud fra vurdering af egen praksis ved hjælp af ECERS med dens generelle top-down definerede kriterier. Kriterier som har sit udgangspunkt i en forskningsbaseret tilgang til pædagogik. Det vil sige, at kriterierne er udviklet i overensstemmelse med forskningsresultater om pædagogisk praksis. Netop fordi pædagogisk virksomhed ikke er lineær, men kompleks involverer pædagogisk forskning resultater fra forskellige forskningsarenaer. Det være sig psykologi, sociologi, evalueringsforskning, didaktik og pædagogik. I indledningen blev det nævnt, at Sonja Sheridan har moderniseret ECERS ved at opdatere det teoretiske grundlag for værktøjet. Ikke overraskende peger den pædagogiske forskning på relationer, læring og professionalitet som væsentlige almene faktorer i en kvalitetsvurdering, hvilket afspejler sig i kriterierne.

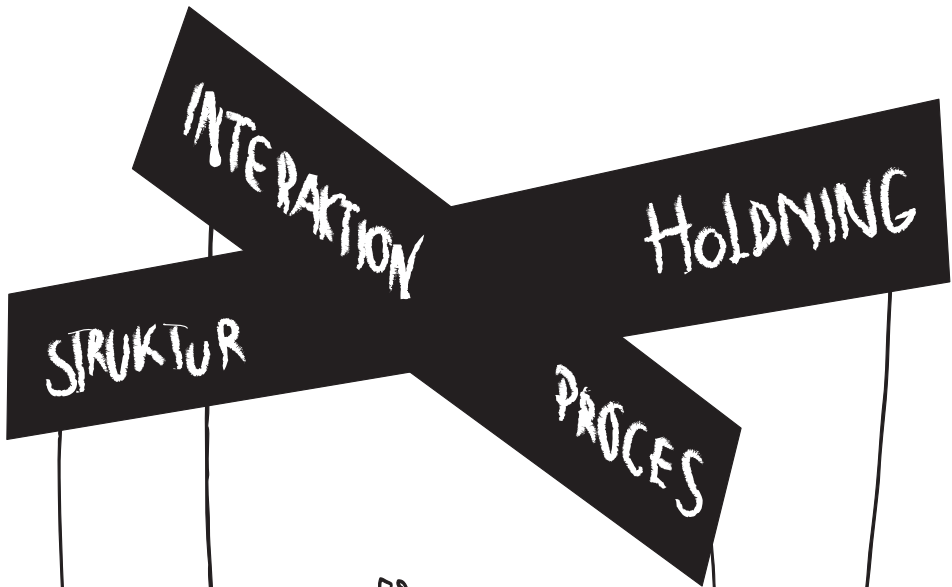
Med denne tilgang til brugen af ECERS er der – ud fra et evidensbegreb med en pluralistisk tilgang til forskningsmetoder – teoretisk belæg for at udtale sig om, hvad der virker, hvorfor og hvordan der skabes sandsynlighed for, at en pædagogisk indsats lykkes i mødet med børnene og rammerne. Hermed kan både hver enkelt institution og en kommunens forvaltning – hvis denne er involveret – foretage en kvalitetsmåling omkring den pædagogiske indsats relateret til læreplansarbejdet. En ren top-down tilgang med scoringer i 30 underkategorier som grundlag for vurdering af en pædagogisk virksomhed kan bredt understøtte en proces, hvor personalet får mulighed for at score i forhold til udefrakommende kriterier fordelt på scoringsmulighederne: utilstrækkelig, minimal, god og udmærket praksis. Således etableres belæg for en overordnet kvalitetsvurdering, som kan bibringe institutionens personale en faglig argumentation i forhold til en politisk argumentation for en effektiv og målrettet kompetenceudvikling i forhold til den enkelte institution eller alle institutioner i kommunen. Der er med en top-down tilgang skabt mulighedsbetingelse for en proces som kan inspirere til at etablere en fælles forståelse af 'den gode praksis', som på sigt kan bibringe institution og forvaltning et fagligt begrundet referencepunkt i kvalitetsvurdering af praksis.

Den anden proces har en tilgang, der benytter sig af grundstrukturen i ECERS, men kun benytter principerne omkring score og kvalitetsbedømmelse rettet mod et selvvalgt konkret mål i læreplanen. Personalet

udarbejder i et bottom-up perspektiv selv afgrænsningen af mål fra læreplanen og udarbejder herefter egne parametre for score i forhold til utilstrækkelig – minimal – god og udmærket praksis. I processen omkring udarbejdelsen af daginstitutionens egen beskrivelse af disse parametre, fremstår disse herefter som institutionens erfaringsbaserede evalueringskriterier, som danner baggrund for systematisk at vurdere sig selv før og efter et konkret udviklingsarbejde i praksis. Et eksempel omkring samvær på legepladsen kan illustrere resultater af denne proces. (Andersen og Skytte 2007):

En ren bottom-up tilgang kan understøtte en proces, hvor personalet får mulighed for en aktuel italesættelse og refleksion over kriterier for den utilstrækkelige, minimale, gode og udmærkede praksis med udgangspunkt i en erfaringsbaseret tilgang til pædagogik i den pædagogiske virksomhed. En italesættelse af institutionens 'tavse viden' i et hverdagsprog kan således gøre pædagogisk praksis til genstand for vurdering i en mere eller mindre formel evalueringsammenhæng. Her skabes mulighed for at styrke praksisfællesskabet, hvor der skabes en mulighed for synliggørelse og en forfinelse af den kontekstuelle viden i forhold til et afgrænset emne. Den daglige dokumentation bliver analyseret anderledes systematisk, når det sker ud fra reflekterede og begrundede kriterier. Kriterier, som vel at mærke er institutionens egne og ikke er opstillet af eksterne eksperter, løsrevet fra den aktuelle kontekst. De opstillede evalueringskri-

terier udtrykker således: "hvad vi anser for at være kvalitet her hos os lige nu". At arbejde med professionelles egne problemformuleringer som en særdeles effektiv organisering af udviklingsarbejde bekræftes af forskere i aktionsforskning (Rönnermann 2000) og understøtter ideen om, at anvende ECERS i et bottum-up perspektiv. Men er det så stadig ECERS, kan man spørge. Artiklen slutter med en mindre diskussion af dette spørgsmål.

Fælles for de to tilgange er, at personalet med drøftelser og fastlæggelse af aktuelle kriterier sikrer et grundlag for, at evalueringen fremover ikke blot giver et "øjebliksbillede" af kvaliteten i børnehavens pædagogiske virksomhed. Evalueringen kommer i stedet til at have kvalitetsudvikling som det centrale omdrejningspunkt, da de kollektive refleksionsprocesser formodes at højne den kollektive bevidsthed om god og mindre god praksis. Det afgørende for forandring i praksis er altså, at personalet gennemfører kollektive refleksioner og er åbne omkring værdier og egne styrker og svagheder. I top-down optikken tilbydes et spejl, der rummer anerkendt viden om, hvad god pædagogisk virksomhed indeholder og dermed i stand til at sætte egen virksomhed i relief. I bottum-up perspektivet tilbydes en struktur og en arbejdsgang, der også afspejler anerkendt viden om grundlæggende temaer i pædagogisk virksomhed. Her må institutionen selv formulere kriterier for god og mindre god praksis, hvilket betyder, at det normative indhold, der ligger i ECERS, afvises.

Standarder, selvevaluering og perspektiver

Diskussionen af top-down og bottum-up perspektiverne er i virkeligheden samtidig en diskussion af det rimelige i at anvende standardiserede scoringsværktøjer i det pædagogiske felt. Kan man det uden at fordreje den pædagogiske praksis – og værre endnu – uden at skabe den pædagogiske praksis i standardens billede? Evalueringsforskningen viser, at risikoen, for at evalueringers konstitutive virkninger er negative, nærmest er ligefrem proportional med kompleksiteten i opgaven. Ingen i det pædagogiske arbejdsområde vil hævde, at det er simpelt at vurdere kvalitet

i pædagogisk virksomhed. Til gengæld er der også en accept af, at der kan siges noget generelt om god kvalitet. Både forskningsviden, professionsviden og praksisviden bidrager til forståelse af kvalitet. Men, man er jo nødt til at spørge videre. Hvis kvalitet? Er det børnenes, de voksnes, kommunens, statens eller forældrenes opfattelse af kvalitet, vi interesserer os for. I ECERS – uanset anvendelsesmåde – er det de professionelle perspektiv, der er i spil. Men ikke kun, da børneperspektivet også er repræsenteret i materialet. Som nævnt vurderes kvalitet med afsæt i tre kerneområder: læring, relationer og demokrati. Når en institution scorer højt i en kategori eller underkategori, implicerer det altid, at børneperspektivet er repræsenteret. En høj scoring repræsenterer dermed en pædagogisk praksis, hvor interaktion, børneperspektiv og relationer er en del af virksomheden.

ECERS er først og fremmest et selvevalueringværktøj. Det kan anvendes og bliver anvendt i forskningsøjemed, hvor forskerens observationer sammenholdes med resultater af selvevalueringerne. I denne proces bliver det tydeligt via forskelle at iagttage og beskrive udviklingspotentialer. Følgforskning har dokumenteret, at anvendelse af ECERS i en institution bidrager til kvalitetsudvikling (Sheridan 2004: 39)

Afslutning

Intet værktøj overlever mødet med virkeligheden uden mén. Om ECERS i praksis viser sig som dynamo i kvalitetsudviklingen afhænger af, hvordan den enkelte institution vælger at prioritere arbejdet med ECERS. Rent praktisk er ECERS – i top-down perspektivet – en række spørgeskemaer, der kan udfyldes med større eller mindre omhu. Hvis scoringsprocessen i forhold til kategorier forløber som en hurtig flertalsafgørelse blandt personalet eller blot som resultat af en ledelsesbeslutning uden inddragelse af en pædagogisk diskussion i personalet i forhold til aktuelle kategorier, er resultaterne ikke særlig valide eller anvendelige. Alternativet til dette er i små bidder at arbejde sig kollektivt gennem spørgsmålene, og når eller hvis der opstår tvivl eller uenighed pålægge sig selv og hinanden at skabe et bedre grundlag for

vurderingen gennem pædagogisk dokumentation. De svenske erfaringer viser et stort potentiale i ECERS i institutioner, der oplever sig selv som lærende organisationer, da systematikken udfordrer vanetænkning, hvilket kan betegnes som en kvalitet.

Det forholder sig anderledes med ECERS anvendt i bottum-up perspektivet. Her vil det være afgørende, om personalet i arbejdet med kategorierne kan forbinde institutionens værdigrundlag og læreplaner med den pædagogiske praksis, formidlet gennem formulering af et kriterium for god og mindre god praksis. Processerne med i fællesskab at finde kriterier og prioritere, hvad i den pædagogiske praksis gruppen vil udpege som særligt betydningsfuldt, er værdifulde og lærerige i sig selv. Der er ingen tvivl om, at også denne tilgang vil føre kvalitetsudvikling med sig.

Men måske er den bedste og mest vitale anvendelsesmåde i samme proces at arbejde med de gennemprøvede spørgeskemaer og samtidig arbejde med formuleringer af egne kriterier inden for områder, der i forvejen er udpeget som profileringsområde. Altså lade tilgange berige hinanden.

Litteraturliste

Andersen og Skytte (2007): *Skuffelse vendt til glæde i Vendsyssel. Nul - fjorten. Dansk Pædagogisk Forum nr. 4/2007 s. 92 - 95.*

Harms and Clifford (1980): *Utvärlding och förskolan. Psykologiförlaget.*

Rönnnerman, K (2000): *Att växa som pedagog. Utvärdering av ett aktionsforskningsprojekt i förskolan. IDP- rapport nr. 3 - 2000. Göteborg.*

Sheridan, Sonja (2001): *Pedagogical Quality in Preschool. An issue of perspectives. ACTA Universitatis Gothoburgensis.*

Pramlin, Ingrid og Sheridan, Sonja (2002): *Grobund for læring. Gyldendal*

<http://www.fpg.unc.edu/~ECERS/>

